

Roznos kontrol

Metodický manuál pro závody OB

Radim Hošek a Organizační a metodická komise sekce OB ČSOS
verze 1.3, 7. dubna 2022

Pro potřeby pořadatelů závodů publikujeme tento manuál jako jeden z možných přístupů k roznosu kontrol. Těm, kteří mají dlouho zavedený systém, doporučuji jako inspiraci k jeho vylepšení o některé drobnosti.

Tento manuál byl základem pro přednášky na semináři rozhodčích a v rámci Metodické středy¹, které sehrály roli recenzního řízení. Mnohé připomínky, které na přednáškách od účastníků zazněly, byly do manuálu zapracovány. Díky za ně! A pokud budete mít při čtení tohoto manuálu pocit, že by stálo za to něco doplnit či upravit, pošlete mi svou připomínku na radimho@gmail.com. Manuál jakožto interní dokument předběžně vydáváme v této syrové podobě, po vytvoření jednotného vizuálu dokumentů ČSOS se dočká i odpovídající grafické úpravy. Díky za pochopení.

1. Úvodem

Pravidla OB k tomu, jak by měl roznos kontrol vypadat, neříkají nic. Ale je jasné, že správné umístění kontrol je základním předpokladem úspěšně pořádaného závodu.

5.4. Hlavní rozhodčí [..] zodpovídá za [...] kvalitu stavby tratí ([..], umístění kontrol [..])

Předem chci upozornit, že manuál je dost podrobný a v plném rozsahu se uplatní třeba jen pro závody nejvyšší úrovně. Kontroly lze roznášet i punkovým způsobem - "roztržením" roznosové mapy mezi dva roznašeče, kteří prostě umístí kontroly podle svého nejlepšího vědomí². Takový způsob ale s sebou nese spoustu rizik chyby, které pak často ústí v neregulérní závod. Tento manuál proto zahrnuje spoustu mechanismů, které riziko chyby eliminují.

Popisují zde detailně konkrétní variantu způsobu roznosu, který lze označit za standardní:

- Místa kontrol jsou předem označená: na kontrolách jsou odstranitelné štítky s kódem kontroly³.
- Roznos probíhá ve více lidech, prostor je rozdělený na jednotlivé parcely, přičemž úkolem roznašeče je roznést kontroly na jedné parcele a na sousední roznos svého kolegy zkontrolovat.

¹ Záznam této přednášky na YouTubovém kanále ČSOS najdete na adrese: <https://youtu.be/RggzwPZ84w>.

² Nakonec pro roznos tréninků je to asi jediná používaná varianta.

³ Pokud na předznačování používáte dřevěné "geodetické" kolíky, je jen potřeba rozhodnout, jestli se budou odstraňovat také při roznosu (roznašeč pak určitě potřebuje batoh), nebo až (v týdnu) po závodech centrálně jedním člověkem.

2. Rozsah roznosu

Často vznikají při pořádání nedorazy a chyby tam, kde jeden úsek očekává, že nějaká činnost spadá pod druhý. Proto je při pořádání důležité vydefinovat rozsah činností jednotlivých úseků s důrazem na ty okrajové položky. Toto chápu jako pravomoc hlavního rozhodčího. Doporučuji, aby úsek Roznos obsahoval následující:

- roznos všech kontrol v lese včetně sběrné kontroly⁴;
- roznos fáborků na fáborkovanou trať;
- případné drobné mlíkování;
- případné fáborkování povinných úseků uprostřed tratí.

Následující činnosti doporučuji vyčlenit do samostatných sekcí:

- občerstvení na kontrolách;
- roznos rádií⁵;
- laktační sekce (mlíkování zakázaných prostor na sprintu)⁶;
- hlídání kontrol (umístění a správa hlídačů kontrol)⁷;
- antikonfliktní tým (pro řešení sporů s místními při sprintu)⁸.

Sekce roznosu dále obvykle nezahrnuje:

- umístění cílových jednotek (úsek Cíl);
- značení povinných úseků Start – počátek orientace a sběrka – cíl (úsek Start a Cíl);
- roznos lampionu označujícího počátek orientace (úsek Start)⁹.

3. Hlavní rozhodčí

- zajistí oštitkování všech kontrol;
- upozorní vedoucího roznosu na případné odchylky ve štitkování (chybějící štítky, přebývající štítky, přesun kontroly po oštitkování, apod.);
- rozhodne o rozsahu „sekce roznosu“;

⁴ Lze se setkat i s variantou „sběrku roznáší cílaři“.

⁵ Povinností HR je zajistit, aby byly kontroly na svých místech. Proto lze doporučit postup, kdy i radio-kontroly (kontroly s přenosem mezičasů do arény) byly rozneseny v rámci standardního roznosu a teprve následně příslušný úsek (často IT) zajistil nahrazení standardní razicí jednotky jednotkou s rádiem. Nefunkční radiokontrola nikdy nebude důvodem ke zrušení závodu, špatně roznesená ovšem ano.

⁶ Protože toho na sprintech bývá objemově poměrně hodně, je vhodné tím nezatěžovat roznašeče.

⁷ Lze doporučit, aby hlídači kontrol byli vysláni do prostoru se zahájením roznosu, tedy, aby roznašeč měl hlídače na místě již k dispozici. Bývá dobrým zvykem na roznosovou mapu umístit značku konkrétního umístění hlídače (s ohledem na příběh/odběh od kontroly, záběr TV kamery, hlídání více kontrol), atp.

⁸ Často při sprintech vznikají kolizní situace a ne nutně chybou stavitele (omylem umístěná kontrola na pozemek, který není obecní); někdy považují za vlastní lidé i obecní pozemek před domem, protože tam stříhají keře. Je dobré mít vyčleněného člověka s výbornými komunikačními schopnostmi, který bude umět tyto konflikty urovnat (HR ve stresu z rizika zrušeného závodu nebývá nejlepší vyjednaváč). Je vhodné mít připravenou i nějakou hmotnou pozornost/omluvu pro tyto situace, která přispěje ke kýženému řešení.

⁹ Tohle je za mě osobně snad nejčastější místo, kde jeden úsek spoléhá na druhý.

- zajistí tisk dostatečného množství roznosových map ze stejného souboru jako jsou závodní mapy;
 - cca 15 ks i s popisy kontrol;
 - dbá přitom (předtím) na čitelnost a jednoznačné rozmístění kódů na roznosových mapách;
- zajistí (nejpozději večer před závodem) předání roznosových map vedoucímu roznosu;
- předá informaci o potřebě zapojení roznašečů v jiných úsecích mezi roznosem a sběrem, aby mohl vedoucí roznosu zohlednit při přidělování jednotlivých parcel roznašečům;
- předá informaci o zvláštních požadavcích na roznos ("tuhle pasáž někdo zkušenější");
- rozhodne o přesném workflow při krizových scénářích (např. „nefunkční krabíčka“ a „ukradená kontrola“).

4. Vedoucí roznosu

Je nanejvýš vhodné, aby vedoucí roznosu byl sám stavitel tratí. Vedoucí roznosu

- si potvrdí s ředitelem závodu/správce materiálu, že
 - na shromaždiště dorazí dostatek stojanů, lampionů, SI krabíček;
 - bude dostatek fáborků na fáborkovanou trať, mlíka na mlíkování zakázaných prostorů;
- rozvrhne roznos mezi roznašeče (mapu s kompletním schématem si nechá pro svou potřebu);
- rozkreslí před roznosem roznosovou mapu pro každého roznašeče;
- předá HR zbylé mapy s All controls i informaci o rozdělení roznašečských parcel;
- získá aktuální telefonický kontakt na všechny, uloží si ho do telefonu¹⁰;
- zajistí u šéfa startu, že před začátkem roznosu bude k dispozici clear krabíčka pro roznašeče¹¹;
- domluví s HR způsob řešení krizových situací (při roznosu, při závodě). Viz samostatná kapitola.

5. Rozdělení a rozkreslení roznosu

Doporučení na rozdělení a rozkreslení roznosu:

- Začít vydělením počtu kontrol počtem roznašečů, vytipovat si hnízda přibližně takových velikostí.
- Rozdělit prostor na výseče než pruhy.
 - Cílem je mít parcely a šipky přes hranice, naznačující přesun roznašeče z roznosu na kontrolování.
 - Pro kontrolování je dobré použít směr hodinových ručiček (nebo opačný) pro celý prostor, a to i když „by to bylo někde výhodnější jinak“.
- Při přidělování parcel je důležité, aby nezkušeného roznašeče hlídal někdo zkušený.
- Respektovat požadavky HR: těžší parcelu zkušenějšímu, využití roznašečů v dalších úsecích (start, cíl).

¹⁰ A lze také doporučit společnou skupinu přes nějaké komunikační platformy (WhatsApp, Messenger).

¹¹ Jakkoli se dá kontrola aktivovat i zcela zaplněným čipem, nedává roznašeči standardní zpětnou vazbu, což je suboptimální. Ale zaplnit kapacitu dnešních čipů už dá přecejzen práci.

- Roznosové mapy: červenou tlustou lihovkou zakroužkovat roznos, propiskou kontrolu.
- Popisy: do posledního sloupce vyznačit zvláště roznášené (červeně), kontrolované (méně výrazně).

6. Pokyny pro roznašeče

Každý roznašeč potřebuje (kromě dále popsaného) následující vybavení:

- Buzola
- Čip (raději kontaktní)¹²
- Roznosová mapa
- Roznašečská vesta – nebo malý batůžek, pokud vest není dostatek
- Nabitý telefon s telefonním číslem na vedoucího roznosu¹³
- (30 metrů mlíka)¹⁴
- Průkazka na kleštové ražení¹⁵

1) Vyslechněte extra pokyny:

- kdo s kým jede na roznos autem;
- speciální žádost o umístění kontroly („ať je vidět z cesty“, „ať není vidět z cesty“, „opravdu doprostřed vodní jámy“, ...);
- kde jsou dva stojany na jedné kontrole (ale vždy jen jeden lampion!);
- kde kdo bude něco mlíkovat.

2) Příprava

- nabrat stojany, lampiony, krabičky podle čísel (pozor na zdvojené stojany);
- vynulovat čip.

3) Typické workflow roznosu

- Červeně označenou část roznášíte, jinak označenou část kontrolujete roznos.
- Zjistěte si, kdo roznáší to, co kontrolujete a domluvte se s ním, na pořadí, v jakém bude roznášet¹⁶.
- TIP: Krabičky si do roznašečské vesty skládejte v pořadí roznášení, ušetří vám to v lese čas.

¹² Lze i bezkontaktní, pak je ale potřeba dávat pozor, aby se nedostal do bezkontaktního módu (oražením checkem) nebo bezkontaktní mód po roznosu deaktivovat (kvůli vybití baterie v čipu).

¹³ V případě roznosu v odlehlých končinách bez signálu lze řešit vysílačkami.

¹⁴ To pro případ nenadálé potřeby mlíkování v lese (objevené vosí hnízdo, nebezpečné dráty z rozpadlé oplocenky, atp.)

¹⁵ Vycházím z běžné praxe, kdy stojany samotné nemají na sobě čísla a vzorek mechanického ražení je tak vlastně jednotlivým kódům přiřazován náhodně. Pak by měl HR mít k dispozici vzor mechanického ražení pro všechny kontroly. Zda je toto nutné i na oblastních závodech, je samozřejmě otázka.

¹⁶ Není úplně praktické začínat kontrolu roznosu tam, kde roznašeč bude končit.

4) Umisťování kontroly

- kontrolu umisťujete k lístečku;
- zapíchnete stojan, pověsíte lampion na háček na stojanu, omotáte špagát kolem placky a zacvaknete krabičku – tu správnou;
- orazíte krabičku čipem;
- Zkontrolujete kód na displeji (a nápis BCN pokud je použito bezkontaktní ražení);
- zkontrolujete popis, že opravdu souhlasí (umístění);
- seberete štítek, odnesete ho z lesa (aby tam nezůstal)¹⁷;

5) Kontrola roznosu

- jdete podle mapy, domapujete se až ke kontrole;
- u kontroly zkontrolujete její umístění včetně popisu;
- zkontrolujete, že odpovídá kód;
- orazíte čipem, orazíte mechanicky do průkazky;

6) Na konci kontroly roznosu pošlete zprávu vedoucímu roznosu, že je rozneseno.

7) Vyčtete svůj SI čip, odevzdáte průkazku.

8) Dál si jdete každý po svém:

- Pokud máte další funkci, tak se věnujete té.
- Pokud ne, proběhněte se. Můžete tak zkontrolovat další kontroly.

9) Sběr kontrol

- Vedoucí roznosu určí čas sběru.
- Čas sběru je čas, kdy má roznašeč první stojan v ruce.
- Při sběru každý sbírá to, co roznašela ve stejném módu (jel-li jsem autem, jedu autem). Proč? Protože je to tak nejrychlejší. Po závodě se totiž pospíchá
 - domů;
 - z lesa před setměním;
 - s předáním SI krabiček dalšímu pořadateli;
 - na večeři/do postele před pořádáním další etapy.
- Prohazování roznašečských hnízd zdržuje. Pokud se někdo chce podívat i do jiné části lesa, má možnost po kontrole roznosu.

¹⁷ Preferuji tuto variantu před sbíráním štítku při sběru kontrol. Pokud kontrola během závodu zmizí, stejně nemůžete zachránit regulérnost závodu obcházením závodníků, aby vám přísahali, že viděli štítek. Stejně tak sběr štítku při kontrole roznosu hrozí nekritickým přístupem kontrolora (ale jsem si vědom, že tahle varianta se hojně, možná až většinově používá).

- Dělení parcely po chybějícím roznašeči mezi ostatní zvyšuje riziko chyby (zapomenutí kontroly v lese).

10) Dodržovat postup při krizových scénářích, viz další kapitola.

7. Krizové scénáře

a. Roznos

Při roznosu lze typicky narazit na následující situace, připojujeme návrh jejich řešení:

- Na kontrole není štítek.
 - Ověř z více stran, že jsi na správném místě a umísti kontrolu.
 - Dej hned vědět vedoucímu roznosu.
- Našel jsem štítek a jsem přesvědčený, že je blbě.
 - Dej hned vědět vedoucímu roznosu, domluvte další postup.
- Při kontrole roznosu jsem nenašel kontrolu.
 - Chvilí počkej, třeba se roznašeč někde zdržel.
 - Po chvíli volej nejprv roznašeči, pak teprve vedoucímu roznosu.
- Při kontrole nejsem spokojený s umístěním kontroly.
 - Pokud jde o mírné pootočení na objektu, neřeš. Možná tam nešel stojan zapíchnout, 0,5 m posun kontroly závod nezruší.
 - Jinak: nepřenašej kontrolu, kontaktuj vedoucího roznosu.

Vedoucí roznosu vždy rozhoduje, jak se bude situace řešit:

- někdy stačí kontrola druhým roznašečem (třeba když zmizel štítek u posedu);
- někdy kontroluje osobně (třeba když tuší, kde je problém)
- někdy kontroluje s HR (třeba když okolo objektu kontroly vyrostla čerstvá oplocenka).

b. Průběh závodu

- Nefunkční jednotka (příp. špatně naprogramovaná jednotka)
 - Nahradit za jakoukoli jinou + nezapomenout na přelepku! (vedoucí roznosu)
- Ukradená kontrola
 - Nahradit za novou?
 - Vždy konzultace s HR
- Konflikt s domorodcem: "Tady ta kontrola prostě nebude!"
 - Vyslání antikonfliktního týmu

8. Roznos fáborků

Tratě pro nejmenší jsou u nás v drtivé většině značeny fáborky, jakkoli o tomto specifickém typu trati pro OB není v Pravidlech sebemenší zmínka. Tento fáborkovaný okruh od startu přes několik kontrol až do cíle většinou měří mezi 2,5 a 3,5 kilometry. Právě jeho značení patří mezi nejméně oblíbené činnosti při pořádání závodů.

Materiál. Zatímco ještě před dvaceti lety se používal na značení této trati nasekaný krepový papír oranžové barvy, dnes už převažují znovupoužitelné plastové fáborky (někde i s kolíčkem na snazší připnutí a odepnutí). Je potřeba si připravit dostatek fáborků (*pokud máte někdo jasnou představu, kolik je dostatek, dejte mi vědět*).

Čas. Fáborkování jednoho kilometru linie trvá přibližně hodinu; zkušený roznašeč se dostane i na 50 minut, ale rozhodně ne méně. Proto je fáborkování vlastně jedna z činností s nejdřívějším začátkem v den závodu.

Jak fáborkovat. Používají se dvě metody: od startu do cíle (ta má výhodu, že v případě nedostatku času lze počítat ještě s cca 10 minutovou rezervou, jakkoli je to neprofesionální) nebo od cíle ke startu (výhoda je, že při ohlédnutí se za sebe vidíme fáborky tak, jak je uvidí přibíhající malý závodník). Rozhodně platí, že fáborky se nešetří, zlaté pravidlo je, že od jednoho fáborku by měly být vidět minimálně 2 (ale lépe 3) další. Tam, kde fáborky sledují jasnou linii (velká cesta), není nutné fáborkovat tak hustě, kde jdou lesem, je dobré je opravdu zahustit. Je vhodné také myslet na to, že závodníci na fáborkované trati mají oči typicky v jiné výšce než roznašeč. Je dobré fáborkovat ve dvojici - každý má svou tašku a střídavě navěšují fáborky, zároveň si navzájem kontrolují vhodnost hustoty fáborkování a v neposlední řadě se navzájem motivují v udržení vysokého tempa fáborkování.

Dejte pozor na odlišení fáborků dětské linie od značení povinných úseků všech tratí (například start - počátek orientace, sběrka - cíl). Toto by mělo být jasně odlišitelné.

Po závodě je pak potřeba veškeré značení z lesa odnést - a právě tady je důležitý použitý materiál, rozmočené krepové fáborky barví, rozpadají se a mají tendenci v lese zůstat (i třeba jen několik zapomenutých fáborků přitom může pokazit naši reputaci u majitele či správce lesa).

9. Poučení z přechozích chyb

Moudrý člověk se učí z chyb druhých lidí, ne z chyb vlastních.

- Nikdo neodjíždí/neodchází na roznos, dokud nejsou všechny kontroly rozebrané.
- Vedoucí roznosu musí zkontrolovat, že SI krabičky, které zbyly v kufru, nejsou použity.
- Pokud někomu předávám sběr kontrol, dělám to pouze se souhlasem vedoucího roznosu a předávám to kompletně, tj.
 - předám mu mapu;
 - pokud jsem někoho vezl na roznos autem, zajistím, že pojedou někdo jiný.
- Během závodu nikde nenechávejte ležet roznosovou mapu, i kdybyste ji měli mít celý den zastrčenou v trenýrkách. Doslova. Špatné místo je i v autě na palubní desce.
- Lampiony se navlékají na ruku, jakýkoli jiný způsob hrozí vyklouznutím lampionu ze štosu.

- Je dobré si vzít lampion navíc (je-li jich dost – viz pravidlo nikdo neodchází..). Někde může chybět šňůrka, nebo být vyvlečená a je lepší to nemuset v lese řešit.
- Neběhejte ani nechodte s krabičkou cvaknutou na stojanu, snadno se vyklepe.
- Pozor, pokud se kombinují malé a velké krabičky na kompatibilitu stojanu a krabičky.
- Dávejte pozor při běhání se stojany, moc nezapojujte ruku se stojany. Předejdete tak riziku propíchnutí nohy, břicha při pádu nebo zakopnutí.

10. Střípky a doplňky

Různé kluby využívají různé způsoby, tady jsou některé používané alternativy:

- Jednotky se probouzejí už v kufru před rozebíráním na roznos, popořadě jedním čipem, který se rovnou vyčte. Lze tak včas odhalit chybu v programování krabiček (třeba pokud se změnil kód kvůli zdvojení na štafety), ještě než zmizí v lese. Proti tomuhle postupu mluvila dřívě omezená kapacita baterií v krabičkách, kdy každá ušetřená půlhodina provozu hrála roli pro životnost baterií.
- Pokud pro případ, že by během závodu přestala fungovat jednotka, máte v prostoru roznašeče s náhradní jednotkou, nesmí být tato aktivovaná v bezkontaktním módu. Závodníci pak při míjení tohoto roznašeče nechtějí razí jednotku v batohu a může se stát, že se mylně domnívají, že orazili kontrolu. Pokud se takový roznašeč pohybuje mezi kontrolami, máte zaděláno na zábavné rozplétání těchto případů.
- Některé kluby mechanicky razí do štítků, které předznačovaly kontrolu. Nedoporučuji, mohou být často ve špatném stavu (okus, smola, ..).
- Je samozřejmě lepší, když stavitel ani hlavní rozhodčí (kteří typicky štítkovali) nerozlišují kontroly (je to další kontrola správnosti umístění), ale v praxi se to příliš nepoužívá.
- K vyčtení čipů roznašečů není potřeba používat IT závodu (které má po návratu roznašečů typicky spoustu práce), postačí, když vedoucí roznosu má třeba mobil s aplikací SI Droid.
- Roznos a kontrola probíhají ve dvojicích, tedy roznašeč A kontroluje B a B kontroluje A. Takto se snáze domluví na pořadí roznosu v rámci parcely (což může mít při zapojení všech roznašečů do kolotoče složitější). Při lichém počtu parcel je nutné vytvořit i jednu trojici.
- Roznos stojanů večeř předem. Vnímám to už trochu jako přežití, ale má to svou výhodu: někdy zdoluhavé hledání štítku nebo pokusy o zapíchnutí stojanu v kamenném poli se odbude bez časového stresu, stejně tak je více času řešit vzniklé problémy. Při pořádání dvou (a více) po sobě jdoucích závodů je to už nepříjemný objem práce, roznašet nadvakrát. Výhodné to může být pro menší oddíly, zkrátí to vytížení nejzdatnějších pořadatelů v den závodu roznosem, mohou se tak zapojit jinde.

A pár dalších myšlenek, které se nepodařilo zařadit jinam.

- Těžké stojany. Velké hliníkové stojany, nebo dokonce železné profily jsou prostě nevhodný materiál a stojí za úvahu, jestli by s lepším vybavením nešla práce líp. Je zbytečné, aby těžké stojany vyžadovaly, že s roznašečem jde nějaký šerpa, který mu jen nese stojany.
- GPS hodinky. Roznašeči by neměli roznašet se zapnutými hodinkami, zvláště pokud se jim automaticky uploadují ukončené aktivity na sociální síť (Strava, Garmin connect, ...). Dávají tak před závodem informaci závodníkům o umístění kontrol.